

Prästhagen, Köpingsvik

Arkeologisk utredning

Köping 1:8, RAÄ 418, Köping socken, Öland

Ludvig Pappmehl-Dufay

KALMAR LÄNS MUSEUM
Arkeologisk rapport 2009:21

Prästhagen, Köpingsvik

Arkeologisk utredning

Köping 1:8, RAÄ 418, Köping socken, Öland

Författare Ludvig Pappmehl-Dufay
Copyright Kalmar läns museum
Redaktion Per Lekberg, Seija Nyberg
Kartor Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriverket
Förlag Kalmar läns museum
ISSN 1400-352X

Abstract

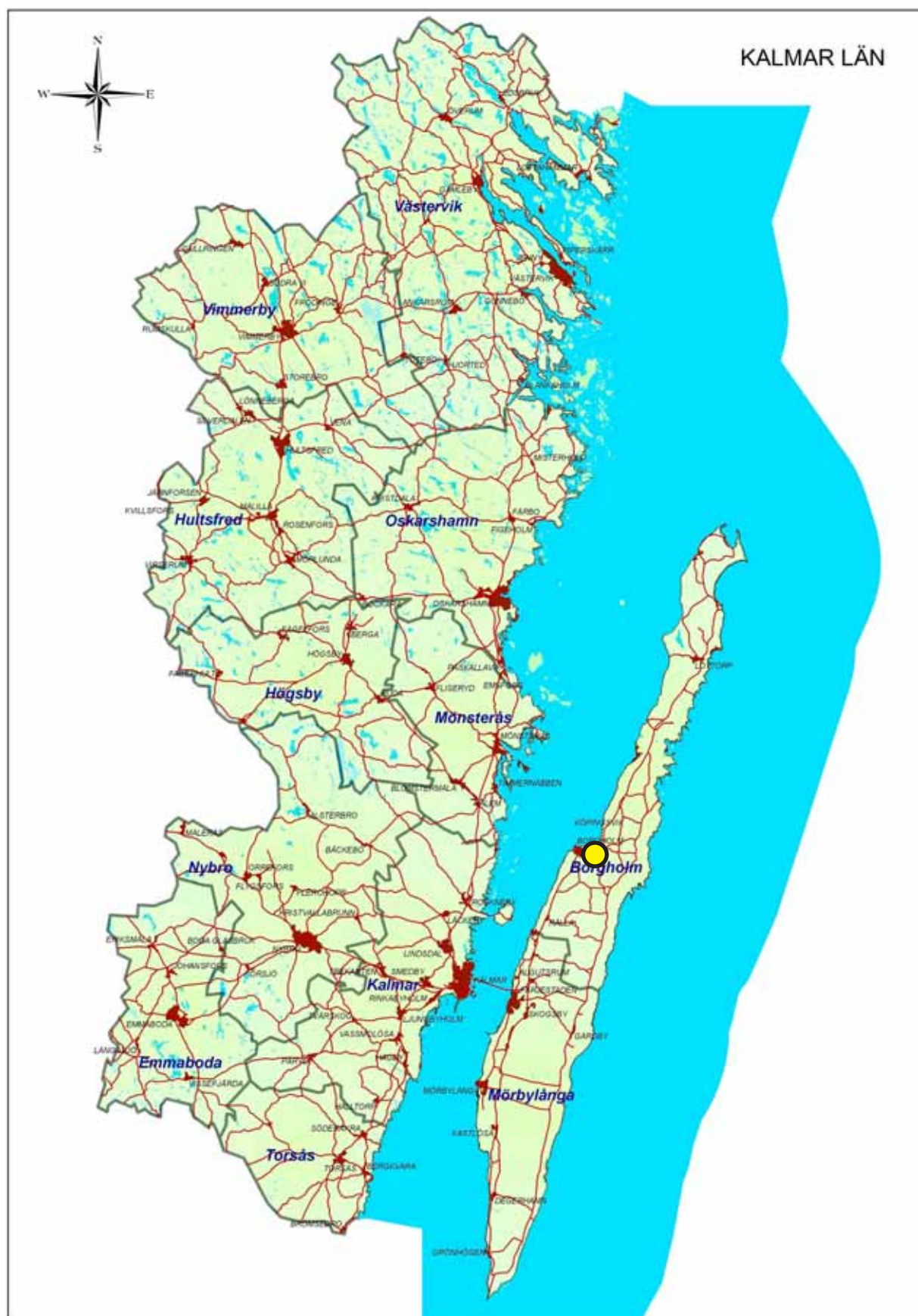
Keywords: Archaeological inquiry, settlement site, sunken features, Köpingsvik, Öland

This report presents the results of an archaeological inquiry performed by Kalmar County Museum at Prästhagen, just south of Köpingsvik on the island of Öland, during one day in early March 2009. The reasons for the investigation were plans for the construction of new houses in the area, and the aim was to establish the occurrence or not of archaeological remains within the designated area. This was achieved by machine digging of test trenches covering the area. The results showed that archaeological remains of settlement character were present in the western part of the area, covering roughly half of the area designated for

the construction of new houses. In this area some 30 sunken features were recorded, none of which were properly excavated at this stage. Finds were noted of unburned animal bones and of one flint flake, and among the features several hearths and large pits could be identified. Based on the results from the archaeological inquiry, Kalmar County Museum suggests that the western half of the area should be subject to an archaeological trial excavation, with the aim to further delimit, date and characterise the archaeological remains encountered. Formal decision in this matter is taken by the County Administrative Board in Kalmar.

Innehåll

Sammanfattning.....	7
Inledning.....	8
Topografi och fornlämningsmiljö.....	9
Syfte och metod.....	11
Resultat.....	12
Åtgärdsförslag.....	17
Referenser.....	18

Figur 1. Kalmar län med utredningsområdets läge strax söder om Köpingsvik markerat.

Sammanfattning

Föreliggande rapport redovisar resultaten från en särskild arkeologisk utredning, genomförd av Kalmar läns museum den 2 mars 2009 inom fastigheten Köping 1:8, strax söder om Köpingsvik i Köping socken på Öland. Utredningen motiverades av långt framskridna planer på bostadsbyggnation, och beställare var Prästhagen AB. Utredningen genomfördes med hjälp av sökschaktning med maskin, och kunde påvisa förekomst av fast fornlämning inom större delen av områdets västra halva. Här påträffades ett 30-tal anläggningar såsom härdar, gropar och andra anläggningar av boplatskaraktär, och i anslutning till dessa noterades fynd av obrända djur-

ben samt ett avslag i sydsandinavisk flinta. Med undantag för ett fåtal delundersökningar i syfte att kontrollera fornlämningsstatus undersöktes inga anläggningar i detta skede, och åldern på lämningarna är därför oviss. Den nyfunna fornlämningen har registrerats som RAÄ 418 i Köping socken. Baserat på utredningens resultat föreslår Kalmar läns museum att västra halvan av området görs föremål för en arkeologisk förundersökning, i syfte att närmare datera, karaktärisera, avgränsa och bedöma fornlämningsförekomsten inom området. Beslut i frågan fattas av Länsstyrelsen i Kalmar län.

Inledning

Den 2 mars 2009 genomförde Kalmar läns museum en arkeologisk utredning inom fastigheten Köping 1:8 strax söder om Köpingsvik, i Köping socken på Öland (fig 1). En detaljplan för området upprättades redan i början av 1980-talet. Idag finns långt framskridna planer på att bebygga området, och Länsstyrelsen i Kalmar län har beslutat att en arkeologisk utredning krävs för att fastställa huruvida fornlämning berörs av arbetsföretaget eller ej.

Utredningen omfattade sökschaktning med maskin samt inmätning av framkomna lämningar. De fynd och anläggningar som tolkats som förhistoriska utgör underlag för ett förslag ställt till Länsstyrelsen, där delar av området föreslås gå vidare till arkeologisk förundersökning. Utredningen genomfördes av Kenneth Alexandersson och Ludvig Pappmehl-Dufay, och för rapporten svarar den sistnämnde.

Topografi och fornlämningsmiljö

Köping socken är mycket rik på fornlämningar från samtliga förhistoriska perioder. Från stenåldern finns förutom den stora och välkända grav- och boplatser i Köpingsvik (Papmehl-Dufay 2006) ett stort antal boplatser identifierade genom fynd av stenartefakter och avslag i åkrarna. Strax norr om Kolstad och omkring 2 km väster om utredningsområdet hittades vid en utredning hösten 2007 rester av två senneolitiska boplatser (Borgholm sn RAÄ 15, Köping sn RAÄ 410) samt en brunn med välbevarade träföremål från samma period, omkring 2000 f Kr (Papmehl-Dufay 2008a). Bronsåldern är påtagligt närvarande i området bland annat genom monumentala gravar, i synnerhet det 40 m i diameter stora röset Blårör (RAÄ 19 i Borgolms sn) beläget drygt 2 km nordväst om utredningsområdet. Drygt 1 km väster om utredningsområdet ligger ett flertal gravfält och ensamliggande gravar (Köping sn RAÄ 34-37, RAÄ 193, RAÄ 413-414) med dateringar från yngre bronsålder till folkvandringstid (t.ex. Althin 1965; Wickman-Nydolf 1980; Schulze 2005). Boplatserna Köping sn RAÄ 188:1 belägen ca 400 SO om Blårör undersöktes delvis 1993, och kunde genom ¹⁴C-analyser dateras till bronsålder och äldre järnålder (Schulze 2006). En undersökning av en västlig förlängning av denna fornlämning hösten 2007 resulterade i ett stort antal härdar och kokpropar, vilka daterats till äldre järnålder (Alexandersson & Papmehl-Dufay 2008).

En karta över området kring Köpingsvik med samtliga registrerade fornlämningar markerade visas i figur 2. Även om ett stort antal arkeologiska undersökningar av olika dignitet utförts i Köpingsvik genom åren, kan det konstateras att mycket också har förstörts i samband med byggnationer och liknande. Bland de forntida lämningar som undersökts i Köpingsvik kan nämnas en grav och ett boplatlager från slutet av jägarstenåldern, ett omfattande boplatlager och gravfält från den mellersta delen av bondestenåldern, en boplatlager från bronsåldern, ett stort antal gravar från såväl äldre som yngre järnålder, samt lämningar efter en vikingatida och medeltida handelsplats (Hagberg 1973; Schulze 2004; Papmehl-Dufay 2006; Papmehl-Dufay 2008b). Strax utanför samhället har betydligt färre undersökningar genomförts, vilket gör det här aktuella området extra intressant.

Utredningsområdet är beläget ca 500 m söder om Köping kyrka och direkt väster och nordväst om Köpings prästgård. Området kallas Prästhagen, och den del som i detaljplanen omfattas av bebyggelse mäter ca 250 x 150 m motsvarande omkring 37 500 m². Topografin inom området är förhållandevis flack, och höjden över havet är ca 25-26 m. Större delen av området utgörs idag av igenlagd åkermark, med gles tallvegetation framförallt i nordvästra delen. Undergrunden utgörs av sand i södra delen, och sandig morän i den norra.

Figur 2. Området kring Köpingsvik, med utredningsområdet samt registrerade fornlämningar markerade (röda skrafferingar, stjärnor och linjer).

Syfte och metod

Syftet med utredningen var att fastställa förekomst eller ej av fornlämningar inom det område som i detaljplanen omfattas av bebyggelse. Utredningen genomfördes med hjälp av sökschaktning med maskin, där de lämningar som tolkades som fornlämningar mättes in med totalstation. I ett fåtal fall delundersöktes anläggningar i syfte att kontrollera fornlämningsstatus, i övrigt har inga lämningar undersökts. Fynd mättes in men togs ej tillvara. Samtliga schakt och påträffade lämningar mättes in

med totalstation i Rikets nät (RT 90, 2,5 gon V och RH70) efter utsättning av punkter med GPS. Schakten beskrevs översiktligt med avseende på förekomst av fynd och anläggningar. Då utredningen genomfördes under stor tidspress prioriterades beskrivningen av enskilda anläggningar bort, och arbetet koncentrerades på att mäta in schakt och anläggningar och på så sätt fastställa i vilka delar av området förekomst av fornlämningar kunde konstateras.

Resultat

Totalt drogs 21 schakt över området. Schakten var ca 1,5 m breda och mellan ca 15 och 80 m långa, och placerades med omkring 20 m mellanrum spritt över hela området. Mörkfärgningar och förmodade anläggningar förekom i de flesta schakt, men i områdets östra del kan dessa bland annat utifrån fynd och fyllningens

karaktär tolkas som av sentida datum. De anläggningar och fynd som tolkades som fornlämningar redovisas tillsammans med schaktnumreringen i figur 3. Schakten redovisas i tabell 1. Den nyfunna fornlämningen har registrerats i Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister som boplatsen RAÄ 418 i Köpings socken.

Schakt nr	Indikation	Fynd och anläggningar
1	Ingen indikation	
2	Osäker indikation	4 små sotfläckar
3	Ingen indikation	
4	Ingen indikation	
5	Ingen indikation	
6	Ingen indikation	
7	Kulturhistoriska lämningar	1 hård/kokgrop, 1 kulturlager, 1 anläggning i schaktkanten, 1 avslag i sydkandinavisk flinta
8	Ingen indikation	
9	Osäker indikation	2 små sotfläckar
10	Kulturhistoriska lämningar	1 större och 1 mindre anläggning, två mindre sotfläckar
11	Kulturhistoriska lämningar	1 anläggning med djurben, 1 sotfläck
12	Kulturhistoriska lämningar	1 mörkt kulturlager innehållandes ben/tänder, 1 nedgrävning, 1 sotfläck
13	Osäker indikation	1 sotfläck, flammigt
15	Kulturhistoriska lämningar	1 hård, ca 5 diffusa mörkfärgningar i norra delen
16	Kulturhistoriska lämningar	Ett 10-tal tydliga anläggningar, flera innehållande rikligt med ben, 1 större anläggning/kulturlager
17	Osäker indikation	3 diffusa mörkfärgningar
18	Kulturhistoriska lämningar	3 anläggningar i södra delen, ett fåtal diffusa mörkfärgningar i resterande del
19	Kulturhistoriska lämningar	1 tydlig anläggning, 3 diffusa mörkfärgningar
20	Kulturhistoriska lämningar	Ett 10-tal mer eller mindre tydliga anläggningar i norra delen
21	Kulturhistoriska lämningar	1 anläggning
22	Ingen indikation	

Tabell 1. Schaktbeskrivningar.

Figur 3. Plan över utredningsområdet, med schakten numrerade. Jämför tabell 1. Den röda linjen markerar gränsen mot öst för det område inom vilket fornlämningar påträffades.

Figur 4. Anläggning i schakt 16, notera förekomst av obrända djurben i ytan. Foto från öst Ludvig Pappmehl-Dufay/Kalmar läns museum.

Figur 5. Större anläggning eller kulturlager i schakt 16. Foto från öst Ludvig Papehl-Dufay/Kalmar läns museum.

Av de 21 schakten konstaterades förekomst av kulturhistoriska lämningar i 9 st. I ytterligare 5 schakt noterades vad som kan betraktas som osäkra indikationer på kulturhistoriska lämningar, framförallt i form av mindre sotfläckar och liknande. De 9 schakten med tydliga kulturhistoriska lämningar var alla belägna inom västra delen av området (se fig 3). Anläggningarna i detta område utgörs av härdar, gropar och andra nedgrävningar, och fynden utgörs av obrända djurben samt ett avslag i sydsandinavisk flinta (fig 4-6). På flera håll förekommer även vad som tolkats som kulturlager, i form

av mörka sotiga partier med fynd av djurben och tänder i ytan. En antydning till indelning i två delområden kan anas, där delområde 1 upptar områdets nordvästra hörn (schakt 7, 15, 19 och 20) och delområde 2 är beläget på en svag förhöjning i sydvästra delen av området (schakt 12, 16, 18 och 21). Huruvida denna uppdelning verkligen representerar ett reellt förhållande eller ej är emellertid för tidigt att säga, och för att tydligt avgränsa och närmare karaktärisera och datera lämningarna krävs en arkeologisk förundersökning.

Figur 6. Översikt över schakt 7, med större hård/kokgrop i förgrunden och förmodat kulturlager längre bort. I ett mörkare parti ungefär i bildens mitt hittades ett avslag i sydsandinavisk flinta. Foto från sydväst Ludvig Papmehl-Dufay/Kalmar läns museum.

Åtgärdsförslag

Utredningen visade att västra delen av området hyser fornlämningar i form av anläggningar och fynd av boplatskaraktär. Datering av lämningarna är i nuläget oviss, och det kan inte utslutas att flera skeden finns representerade inom området. Kalmar läns museum föreslår

att västra halvan av området görs föremål för arkeologisk förundersökning, i syfte att närmare avgränsa, datera och karaktärisera fornlämningarna inom detta område. Beslut i frågan fattas av Länsstyrelsen i Kalmar län.

Referenser

- Althin, A. 1965. Rapport angående forn-
lämning 36 och 37 å Kolstad 10:4, 10:5,
Köping sn, Öland. Rapport Kalmar läns
museum
- Hagberg, U.-E. 1973. Köping på Öland. Tor
1972-1973, sid 209-236.
- Schulze, H. 2004. *Köpingsvik på Öland. 30
undersökningar 1970-1994*. Rapport Kal-
mar läns museum. Kalmar.
- Schulze, H. 2005. Öl, Köping sn, Kolstad
39:1 m fl, RAÄ 34, 37, 1969-1970, Rap-
portsammanställning Riksantikvarieämbe-
tet. Kalmar läns museums arkiv
- Papmehl-Dufay, L. 2006. *Shaping an identity.
Pitted Ware pottery and potters in southe-
ast Sweden*. Theses and papers in scientific
archaeology 7. Stockholm.
- Papmehl-Dufay, L. 2008a. Senneolitiska bo-
platslämningar och våtmarkslager. Arkeo-
logisk utredning, Kolstad 39:1, Köping sn,
Öland. Rapport Kalmar läns museum.
- Papmehl-Dufay 2008b. Ölands äldsta grav?
Kulturlager och gravar från stenålder och
järnålder. Arkeologisk förundersökning,
Tings Ene 1:1, Köping socken, Kalmar län.
Rapport Kalmar läns museum
- Wickman-Nydolf, G. 1980. Köping sn, Kol-
stad 10:4. *Kalmar län 1980*, årg 65. Sid
141.

Adress

Box 104, S-391 21 Kalmar

Telefon

0480-45 13 00

Fax

0480-45 13 65

E-post

info@kalmarlansmuseum.se